

ESKİ TÜRK EDEBİYATI TARİHİ-5

XVIII. YÜZYILDA TÜRK EDEBİYATI

1699 Karlofça Antlaşmasıyla Osmanlı İmparatorluğu artık gerileme sürecini yaşamaya başlamıştır. Avusturya ve Rusya ile savaşlar yaşanır. Kırım kaybedilir, asrın sonundan itibaren ise dağılma dönemi başlar.

Bu yüzyılda Osmanlı İmparatorluğunda siyasal, askeri, ekonomik ve toplumsal hayatta gerileme kendini ileri düzeyde hissettirir. Yoğun savaşlarla geçen bu yüzyılda 1718 Pasarofça Antlaşmasından başlayarak 1730 Patrona İsyânına kadar geçen barış dönemi hem İstanbul'un imarı, bakımı için hem de edebiyat ve kültür hayatı için parlak bir dönem oluşturur. Sonraki dönemde Yahya Kemal tarafından "Lâle Devri" diye adlandırılan bu süreçte(1718-1730) edebiyat ve kültür hayatında gelişim devam eder.

Lâle Devri denilen bu dönem aynı zamanda birçok yeniliğin de gerçekleştiği bir dönemdir: Matbaa, itfâiye teşkilatı, kâğıt fabrikası, çiçek aşısı, dâimî elçiliklerin açılması vs. bu dönemin yeniliklerinden bazılarıdır. Ayrıca mimârîde önemli değişimler yaşanır ve Barok tarzı eserler İstanbul'da inşa edilmeye başlar.

XVIII. yüzyılı edebiyat açısından değerlendirdiğimizde karşımıza şunlar çıkar:

- Asrın başında III. Ahmet (Necîb) ve asrın sonunda III. Selim (İlhâmî) edebiyata düşkün sultanlar olarak dikkat çeker.
- Gazel hâlâ en çok yazılan şiir türüdür ama artık şarkı da çok yoğun biçimde kullanılmaktadır.
- Çok sayıda dînî içerikli eser (hilye, mevlîd, siyer, mîrâciye, kırk hadis, nasihatname vs.) yazılmıştır.
- Nasihatnâmeler mesnevî şeklinde yazılmaktadır ve bu asırda en ünlü nasihatnâmeler, Sümbülzâde Vehbî'nin Lütfiyye ve Zarîfî'nin Pendnâme adlı mesnevîleridir.
- Şehrengizler çeşitlilik kazanarak yazılmaya devam etmiştir.
- Şakayık ve tezkire zeylleri yazılmaya devam etmiştir.
- Mahallî, hikemî üslup ve sebk-i hindî devam etmiştir.
- Mahallî üslubun en önemli ismi Nedîm; hikemî üslubun önde gelen isimleri Koca Râgıb Paşa, Sümbülzâde Vehbî, Seyyid Vehbî, Fitnat Hanım'dır.
- Sebk-i hindî tarzında en önemli şair ise Şeyh Gâlib'dir.
- Divan şairleri arasında hece vezniyle şiir yazma eğilimi kendini gösterir. Bu tarzda öne çıkan isim Vâhit Mahtûmî'dir.
- Sosyal hayat, yerel unsurlar ve hatta kişiler, halk dilinden söyleyişler dîvan şiirinde bolca yer bulur.

NEDİM

İstanbullu ve iyi eğitim almış bir şâirdir. Müderrislik yapmıştır ve Arapça, Farsça bilir. Hâmîsi Nevşehirlî Dâmat İbrâhim Paşa'dır. Lâle Devri'nin vazgeçilmez ismidir ve şâşalı bir hayat sürmüştür. Zekî ve nüktedan bir kişiliğe sahiptir. Devrin önde gelen devlet adamlarına kasideler sunmuştur. Yaşadığı hayat Patrona Halil İsyânında son bulmuştur.

Devrin İstanbul'unu mekânları, hayat tarzı ve bazı olaylarıyla şiirlerine yansıtmıştır. İstanbul Türkçesiyle yazan Nedîm basit söyleyiş tarzıyla dikkat çeker. Yerellik ve halk ağzından söyleyişleri şiirine taşımıştır. Bâkî ve Şeyhülislam Yahyâ ile temsil edilen İstanbul Türkçesiyle şiir yazma eğiliminin zirve noktası Nedîm'dir.

Nedîm, mesnevi yazmamıştır. Edebiyatımızda şarkı şiir şeklinin en önemli ustasıdır. Hece vezni kullanarak koşma yazmıştır. Bu asırda hece ile şiir yazarak halk edebiyatına yaklaşma eğilimi genel bir durumdur.

Şiirlerinde dini konulara yer vermez. Anlattığı aşklar ise tamamen beşerîdir. Anlattığı sevgililer gerçek hayattaki güzeller, dilberlerdir. Canlı bir anlatıma sahiptir. Bu açıdan bakıldığında yani aşk ve sevgili anlayışı bakımından Nedîm ile Karac'oğlan arasında bir yakınlık kurulabilir.

Şiir anlayışı, dili kullanışı, konuları bakımından pek çok şâiri ekilemiş "ekol" oluşturmuş bir şairdir. Şûhâne konuları başarıyla işlemesine atfen "şûhâne gazel" tarzı için "Nedîmâne tarz" denmiştir.

Nedîm'in en önemli eseri dîvânıdır. Eserde gazel ve şarkıların çokluğu dikkat çeker. Ayrıca Arapça, Farsça ve Çağatay Türkçesiyle yazılmış gazeller de vardır. Heceyle yazdığı bir şiir de divanda yer alır. Bunun dışında bazı eserleri de vardır ama Nedîm'i yansıtan eser dîvân'dır.

SÜMBÜLZÂDE VEHBÎ

İyi eğitilmiş bir şairdir. Nâbî ve Nedîm etkisinde şiirler yazmıştır. Eserlerinde mahallileşme etkisi görülür. Yaşayan dili, deyim ve atasözlerini kullanması bakımından dikkat çekicidir. Şiirleri teknik açıdan başarılıdır. Şekil unsurlarına önem veren bir şairdir. Sözlük türünde eserler de yazmıştır.

Vehbî, şiir konusunda pek çok görüş açıklamıştır. Yaşadığı dönemde şiirin çok yozlaştığı, dilencililiğin malzemesi haline getirildiği ve dolayısıyla etkisinin çok azaldığı yolunda görüşler açıklamıştır.

Vehbî'nin müretteb dîvânı vardır. Bu esere Sümbülname adını vermiştir. Bunun dışında oğluna hitaben yazdığı nasihatname türündeki eseri "Lütfiyye" türünün önemli örneklerindedir. Tuhfe-i Vehbî adıyla Farsça-Türkçe manzum sözlük ve Nuhbe adıyla Arapça-Türkçe manzum sözlük hazırlamıştır. Ayrıca "Şevk-engîz" adlı eseri vardır. Bu eserde dünyevi zevkler ve sonrasında ilahi aşka yöneliş konusu işlenmiştir.

ENDERUNLU FÂZİL

Filistin kökenlidir ve İstanbul'da Enderun'da eğitim alırken okuldan atılmıştır. İstanbul'da sokaklarda perişan bir hayat yaşarken III. Selim tarafından affedilmiştir. Sultanın ölümü üzerine ağlarken gözlerini kaybetmiştir. Yaşadığı dağınık hayat onu basitliğe yöneltmiştir.

Şiirlerinde İstanbul'u, ve hayatı anlatmıştır. Nedîmâne tarzın takipçisi olmuştur. Gerçek sevgililerden bahsetmiştir. Hatta sevgililerinin isimlerini (Çiçek, Âfet, Anton..) vermiştir.

Eserleri: Dîvân, Çenginame(Rakkasname)murabbâsı, Defter-i Aşk mesnevîsi, Hübannâme mesnevîsi, Zenannâme mesnevîsi.. Bu eserlerden Hübannâme, Zenannâme ve Çenginame, şehrengiz geleneği içinde değerlendirilmektedir.

MÜVERRİH SÜRÛRÎ

Bir dönem "Hüznî" mahlasını kullanan şair, tarih düşürmedeki ustalığından dolayı "müverrih" diye anılmış ve sonrasında da "Sürûrî" mahlasını kullanmaya başlamıştır. Hiciv ve hezeliyat kapsamındaki eserlerinde ise "Hevâyî" mahlasını kullandığı bilinmektedir.

"Sürdü yelken kürek a'dâyı kapudan paşa" mısraı ile daha sonuçlanmamış savaş için tarih düşürmüş ve eğer savaşı kaybedersek ne olacak diyenlere cevap olarak "Sürdü yelken kürek a'dâ kapudan paşayı" olacak diye esprili cevap vermiştir.

Dîvân (Neşâtengîz) ve tarihlerden oluşan mecmuası vardır.

KOCA RÂĞIB PAŞA

Asrın önemli şairlerindedir. II. Osman devrinde sadrazamlığa kadar yükselmiştir. Kitaba, kütüphaneye düşkün bir kişilik olan Râğib Paşa, Nâbî'nin hikemî tarzını sürdürmüştür. Ama kendine özgü bir söyleyişe ulaşan başarılı bir şairdir. Şiirlerinde lirizmden uzak hikemî, ahlâkî bir söylem dikkat çeker. Eserlerinde atasözü değerinde mısralar, beyitler vardır:

"Şecaat arz ederken merd-i kıptî sirkatin söyler" ya da "Ehl-i feyzin eseri kalmasa da nâmı kalır" gibi şöhretli mısraları vardır.

Eserleri Dîvân, Münşeât, Aruz risalesi..

ZÜBEYDE FİTNAT HANIM

Edebiyatımızın en şöhretli kadın şairidir. "Hanımefendi Hazretleri, Şairler Kraliçesi" gibi unvanlarla anılmıştır. Râğib-Haşmet-Fitnat üçlüsü içinde değerlendirilir. Bu üçlü arasındaki sosyal iletişim ve yakınlık olması ve bazı müşterek şiirleri nedeniyle dönemin diğer şairlerinden ayrı tutulmuştur. Kadın hassasiyetinden uzak, erkek ağzıyla şiirler yazmıştır. Gazellerinin çoğu nazîredir. Nüktedan ve hazır cevap bir şairdir. Dîvânı var.

HAŞMET

Râgıb Paşa'nın himâyesinde bir şâirdir. Nâbî tarzını takip eden şairlerdendir. Nedimâne şiirler de yazmıştır. Hiciv, taşlama ve alaycı şiirleri vardır. Râgıb Paşa ve Fitnat Hanım'a yönelik şaka-latîfe yollu şiirleri vardır. Eserleri dîvân, Sûrnâme, Hâbnâme..

SEYYİD VEHBÎ

III. Ahmet dönemi şairlerindendir. İyi eğitim almış ve müderrislik, kadılık görevlerinde bulunmuştur. Nâbî tarzı hikemî üslupla yazan bir şâirdir. Kendisini Nâbî'nin "hayru'l halefi" olarak görür. Kasîdede Nef'î tarzına yakındır. En çok kaside yazan şairler arasındadır.

Dîvan, Surnâme, Sulhiyye(Pasarofça)...

ESRAR DEDE

Bir Mevlevî şeyhi olan Esrar Dede Arapça, Farsça, İtalyanca, Latince ve Rumca bilir. "Lügat-i Talyan" onun yarım kalan bir sözlük tercümesidir. Âşıkâne gazeller yazan Esrar Dede daha çok "Tezkire-i Şuarâ-yı Mevleviyye" adlı tezkiresiyle öne çıkmıştır. Esrar Dede tasavvuf yolunda Şeyh Gâlib'e hocalık etmiş o da şiir yolunda Esrar Dede'ye destek olmuştur. Dîvânı var.

NAHÎFÎ

Şeyh Gâlib ve Nedim'den sonra asrın 3. büyük şâiri olarak görülür. Sebk-i Hindî tesirinde bir sanat anlayışına sahip olan Nahîfî, Nâbî ve Sâbit gibi hikemî şiir söylemede belli bir başarıya ulaşmış, şiirlerinde atasözleri, deyimler, İstanbul ağzına mahsus kelime ve tabirleri başarıyla kullanmıştır.

Nahîfî rubaileriyile de önemli bir isimdir. Hâletî'den sonra edebiyatımızda en çok rubâi yazan ikinci şâirdir. Zamanının Hayyam'ı olarak görülmüştür.

Kasidede Nef'î'den, gazelde Bâkî, Fehîm-i Kadîm ve Fuzûlî'den etkilenmiş, Nesîmî, İbrâhim Cevrî, Dede Ömer Rûşenî yanında Nâbî, Sâbit, Nedîm ve Râsih gibi şairlere nazîreler yazmış, Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî, Hâfız-ı Şîrâzî ve Molla Câmî'nin şiirlerine Farsça tahmîsler kaleme almıştır.

Divan, Mevlidü'n-nebî, Hicretü'n Nebî (Hicretnâme), Hilyetü'l Envâr, Mi'râcü'n Nebî..

HOCA NEŞ'ET

Dönemin Mevlevî şairlerindendir. Şiirlerinde kısmen Mevlânâ, daha çok Nâbî etkisi dikkat çeker. Dönemin genç şairlerine dersler veren Neş'et aynı zamanda bu şairlere mahlasnâmeler yazan bir kişidir. Bundan hareketle "mahlasçı" diye ünlenmiştir. Şeyh Gâlib'e de ders veren Neş'et onun daha önce "Esad" olan mahlasını "Gâlib" yapmıştır. Dîvânı var.

NAZÎM

Enderun şâirlerinden olan Nazîm edebiyatımızda en çok naat yazan kişidir. Bestekâr ve aynı zamanda icracı olan Nazîm'in divanları var.

ŞEYH GÂLİB

Dîvan edebiyatının son büyük şâiri Şeyh Gâlib'dir. Mevlevî bir babanın oğludur ve kendisi de Mevlevîdir. Çilesini tamamladıktan sonra "Gâlib Dede" unvanıyla Galata Mevlevîhânesi'nin şeyhi olmuştur. Aynı dönemde III. Selim'in "mesnevîhânı" olmuştur. Önce annesi sonra çok sevdiği Esrar Dede'nin ölümüne dayanamayıp hastalanmış ve 1799'da ölmüştür.

Şeyh Gâlib önce "Esad" mahlasıyla klasik tarzda şiirler yazmış sonra ise Hoca Neş'et'in tavsiyeleriyle Şevket-i Buhârî'yi okumaya başlamıştır. Klasik tarzdaki şiirlerinden kurtulmak için bu dönemde mahlasını değiştirmiş ve "Gâlib"i kullanmaya başlamıştır.

Şeyh Gâlib, Nâbî'yi kullandığı dil bakımından çok süslü bulur ve eleştirir; ancak kendisi de çok süslü bir dil ile yazmıştır.

- Sebk-i hindinin edebiyatımızdaki en büyük şairidir.
- Sözdən çok anlama önem verir.
- Anlamda soyutluk ister.
- Uzun tamlamalar kullanır.

- Sözü kısaltmak ister; yoğun ve katmanlı anlatımdan yanadır.
- Soyutları somutlayarak anlatır.
- Yeni ve alışılmamış mazmunlar üretir ve kullanır.
- Berceste mısralar oluşturmak ister.
- Tezatl/paradoksal anlatımı tercih eder. (nur-ı siyeh...)
- Çoklu duyulamadan (duyular arası aktarım) yararlanır.
Sırr-ı aşk olmaz o fettân-ı cihandan pinhan
Çeşm-i gûyâsı bana söyledi bî-harf ü zebân
- Geleneği eleştirir, yenilikçidir. Bu bağlamda Nizâmî'yi izleyen mesnevi şairlerinden farklı yazacağını söyler.
- Mübalağa sanatını çok kullanır.
- Eserlerinde masal unsurlarına yer verir.
- Tasavvuf onun şiirlerinde ana konu durumundadır.
- Ağır bir dili tercih etmekle birlikte sade Türkçeyle gazel de yazmıştır. (Türkî-i basit gazel)
- Hece ile bir türkû yazmış ve divanında bu şiire yer vermiştir.
- Dîvânî ve Hüsn ü Aşk mesnevîsi vardır. O dönemde daha üstün olanı yazılamaz diye bakılan Nâbî'nin Hayrabâd'ını gölgede bırakmak amacıyla Hüsn ü Aşk'ı yazmıştır. Bu eser tamamen alegorik/sembolik biçimde tasavvufî aşkın anlatımına dayanır. Elbette bu aslında dervişin vahdete ulaşma yolculuğudur. Yani bir vuslat yolculuğudur. Bu yolculuk anlatılırken yukarıda sıralanan sanatsal özelliklerin büyük çoğunluğu sergilenir. Zaman zaman isimler, karakterler yer değiştirir. Hüsn Aşk'ın yerine, Aşk Hüsn'ün yerine geçer vs. Bu eserde Gâlib, "ben-i muhabbet kabilesi, mollâ-yı cünun, kalp ülkesi, sühan..." gibi daha önce hiç kullanılmamış mazmunlar üretir ve kullanır.

Hüsn ve Aşk, Beni Muhabbet kabilesinde aynı gün doğan kız ve erkek çocuklarıdır. Doğar doğmaz kabilece nişanlanan çocuklar büyüyünce **Mekteb-i Edeb** adlı okula giderler. Hocaları **Molla-yı Cünûn**'dur. Aşk'a aşık olan Hüsn ilk başlarda aşkına karşılık almazsa da daha sonra aralarında büyük bir aşk başlar. Aşk, lalası **Gayret** ve hocası **Mollâ-yı Cünûn**'un yol göstermesiyle Hüsn'le evlenmek ister. Kabilenin ileri gelenleri Aşk'ın Hüsn'e kavuşabilmesi için **Kalp Diyarı**'ndaki **Kimya**'yı alıp getirmelerini isterler. Aşk lalası Gayret ile bu zor ve meşakkatli yolculuğa çıkar. Hem lalası Gayret'in hem de **Sühan**'ın yardımlarıyla önüne çıkan engelleri (**dibi olmayan kuyu, gam harabesi, ateş denizi, Zatüssuver Kalesi, devler, periler, büyüler, cadı** vs.) birer birer aşan Aşk, sonunda Kalp Diyarı'na ulaşır. Burada Hüsn'ün sarayıyla karşılaşır. Bu arada karşılıklarına Mollâ-yı Cünûn, **İsmet** ve **Hayret** çıkar. Sühan bütün olup bitenlerin ne anlama geldiğini açıklar: Aşk Hüsn'dür, Hüsn de Aşk'tır. Aralarında ikilik yoktur, aksine "birlik" in farklı tezahürleridir.

XIX. YÜZYILDA TÜRK EDEBİYATI

Duraklama ve gerilemeye rağmen Osmanlı İmparatorluğunda durumu toparlama gayretleri hep var olmuştur. Bu gayretler arasında modern anlayışa uygun eğitim kurumlarının açılışı önemli bir yer tutar. Özellikle XVIII. yüzyılın son çeyreğinden başlayarak Mühendishane-i Bahr-i Hümayun (1773), Mühendishane-i Berr-i Hümayun (1794), Mekteb-i Tıbbiye (1827), Mehteb-i Harbiye (1834) gibi önemli eğitim kurumlarının açılmasıyla eğitim atağı oluşturulmuştur. Bunların dışında Vak'a-yı Hayriyye (1826), Tanzimat Fermanı (1839), Encümen-i Dâniş (1850), Islahat Fermanı (1856) gibi yenilikle ilgili adımlar da kötü gidişe dur demek için yapılan çalışmalar arasında sayılabilir. Bu yenileşme çabalarına rağmen genel olarak ruhlarda eskinin hâkimiyeti devam etmiştir. Tarih, bu adımların Osmanlı İmparatorluğunun dağılma sürecini durduramadığını ortaya koymaktadır.

Dîvan şiirinde değişim çok yavaş gerçekleşir. Bu yüzyılda da 114 şair tespit edilmiştir. Bu şairler ya tarikat çevrelerinde kendilerine yer bulmuştur ya da devlet dairelerinde memuriyet görevlerinde.

Divan şiiri üç nokra çevresinde ele alınabilir:

- Encümen-i Şuarâ
- Mahallîleşme takipçileri
- Dînî-tasavvufî çevreler

ENCÜMEN-İ ŞUARÂ

Encümen-i Şuarâ, dönemin şairlerinin bir araya gelerek yaptıkları toplantılara verilen isimdir. Bu resmî bir kurum değildir. Aslında herhangi bir kurumsal yapıya da sahip değildir. Şairlerin belirli zamanlarda bir araya gelerek sanat, şiir üzerine sohbet etmeleri, şiir okumaları gibi faaliyetleri içeren bir sosyal yapıdır.

Encümen şairleri genellikle XVII. ve XVIII. yüzyıldan şairleri örnek alıyorlardı. Kasîdede Nef'î, gazelde ise Nâilî, Fehim ve özellikle de Şeyh Gâlib'i takip ediyorlardı. Şeyh Gâlib konusunda çok istekliydiler. O kadar ki kendi şiir anlayışlarını ifade etmek için "Gâlibiyyun yolundayız." diyorlardı. Hedefleri ise çöküntü içindeki şiiri yeniden ayağa kaldırmak, ihya etmektir.

Son Encümen-i Şuarâ, Leskofçalı Gâlib Bey, Hersekli Ârif Hikmet, Yenişehirli Avni Bey, Eşref Paşa, Ziya Bey(Ziya Paşa), Namık Kemal... gibi isimlerden oluşmaktaydı.

Bahsi geçen encümen, klasik ile modern arasına sıkışmış bir dönemi ifade etmektedir.

MAHALLÎLEŞME TAKİPÇİLERİ

XIX. yüzyılda mahallîleşme yozlaşmıştır. Müstehcenlik ve bayağılık giderek yaygınlaşmıştır. Aşk, cinsellik şeklinde anlatılmıştır. Anlamsal derinlik kalmamıştır. Nazîre anlayışı yıpranmıştır, basit taklitler nazîre olarak sunulmuştur. Kafîye olsun diye yazılan ama şiire bir şey katmayan sözler kullanılmıştır.

DÎNÎ TASAVVUFÎ ÇEVRELER

Bu çevreler de bozulmadan, yozlaşmadan payını almıştır. Eskinin tekrarlanmasından öte bir çalışma yoktur. Şeyh Gâlib'e yaklaşılamamıştır bile.

XIX. YÜZYILDA ŞİİR

Bu asırda mesnevîlerde azalma görülür. Tarih manzumeleri ve bendlerle yazılan nazım biçimleri öne çıkmaya başlar. Terkib-i bend, şarkı gibi şiir şekilleri daha fazla kullanılır.

Özellikle encümen şairleri dikkat çekecek ölçüde "gazel-i müşterek" yazmışlardır.

Âkif Paşa'nın "adem kasidesi" felsefî sorgulamaları açısından dikkat çekicidir. Dîvan şiirinin geleneksel içeriğinden bir sapma olarak görülebilir.

Bu yüzyılda Şinâsi, şiire "fikir" unsurunu sokmuştur.

Namık Kemal, "hisseden insan" unsurunu şiire sokmuştur.

Bu yüzyılda **biçim açısından** önemli kabul edilebilecek dîvan tertibinin değişmesi, medhiyelerin dîvanlara alınmaması, hece ile yazılmış şiirlerin divanlarda daha çok yer bulması, bahr-i tavilden hareketle mensur şiire geçiş gibi girişimler dikkat çeker.

Bu yüzyılda **içerik açısından** bakıldığında geleneksel mazmunların terk edilmesi, yerelleşmenin artması, didaktik şiirin öne çıkışı ve aşkın, sevgilinin günlük hayatla bağlantılı ve daha beşerî biçimde ele alınması önemlidir.

Dil anlayışı bakımından aynı dönemde mahallîleşme etkisiyle sadeleşen şiir dili yanında sebki-hindî etkisiyle ağırlaşan bir şiir dilini görürüz. Bunun yanında azınlık dillerinde ya da Fransızcadan kelimeler kullanma eğilimi de dikkat çeker.

ENDERUNLU VÂSİF

III. Selim dönemi şairidir. Bütün şiir şekillerinde eser vermiştir. Nef'i'ye nazîreler yazmıştır. Nedim etkisindedir. Halk söyleyişini ve etnografik malzemeyi şiire sokmuştur. XIX. yüzyılda en çok şarkı yazar şairdir. Sümbülzade Vehbî, Enderunlu Fâzıl ve Sürûrî çizgisinde müstehcenliğe kaymıştır. Şiirinde anlamsal derinlik yoktur; dîvan şiirinin malzemesini yüzeysel kullanan bir şairdir.

Dîvan-ı Gülşen-i Efkâr-ı Vâsîf-ı Enderûnî

KEÇECİZÂDE İZZET MOLLA

İyi eğitilmiş bir şâirdir. Galata Kadılığı yapmıştır. Hicivleri nedeniyle Edirne/Keşan'a sürgün edilmiştir. Affedildikten sonra Rusya ile savaşılmaması için II. Mahmut'a rapor vermiştir ve bu nedenle de Sivas'a sürgün edilmiştir.

Keçecizade, dîvan şiiri ile Tanzimat şiiri arasında bir köprüdür. Şiirinde toplumsal eleştiri, alay, öğüt gibi unsurlar dikkat çeker. Hece ile şiir yazmıştır. "Ben" kavramını ve "mimesis/tasvir" anlayışını şiire sokmuştur. Mahallîleşme içinde değerlendirilen bir şâirdir.

"Bahâr-ı Efkâr" ve "Hazân-ı Âsar" adlarını taşıyan iki dîvanı vardır. "Mihnet-i Keşan" adlı sergüzeştname kategorisinde bir eseri vardır. Keşan sürgünüyle ilgili eser tasvirleri açısından önemlidir. Bu eser hikaye etme/tahkiye yani olay anlatımı açısından batı tarzı anlatı türlerine geçişte önemlidir. Bunların dışında Hüsn ü Aşk'tan etkilenerek yazdığı "Gülşen-i Aşk" mesnevisi vardır. Tasavvufî alegorik bir eserdir. Ayrıca Râgıb Paşa'nın lugazlarını açıkladığı "Şerh-i Elgâz-ı Râgıb Paşa" adlı eseri, lâyihaları, Münşeâtı ve Nâz u Niyaz" adlı aşıkâne mesnevîsi vardır.

YENİŞEHİRLİ AVNİ

Mevlevî bir şâirdir. Eski şiirde zamanın algısına göre yenilik yapmanın gerekli olduğunu düşünür. Batı edebiyatındaki türlerle ilgilenmiştir. Derviş tabiatlı olduğundan şiirlerini yayınlamamıştır.

Dîvanı ve mesnevi tercümesi vardır. Bunların dışında yaşanan susuzlukla ilgili "Âbnâme" mesnevîsi, delileri mizâhî tarza anlattığı "Mirât-ı Cünûn" adlı eseri, Hüsn ü Aşk'a nazire "Âteşgede" mesnevîsi ve Sihâm-ı Kaza'dan etkilenerek yazdığı "Nihân-ı Kaza" adlı eseri vardır. Bu son eser elde yoktur.

AYNÎ

Antepli olan şair Nakşîbendi tarikatine mensuptur. Manzum tarihleriyle ünlenmiştir. Şiirlerinde Şeyh Gâlib etkisi görülür. İzzet Molla ile birlik 20 gazel (gazel-i müşterek) yazmıştır. Eserleri Dîvan, Sâkînâme, Nusretname (Yeniçeri Ocağının kapatılmasıyla ilgili 1000 beyitlik mesnevî), Nazmü'l Cevâhir (1300 beyitlik Arapça, Farsça, Türkçe sözlük).

ŞEYHÜLİSLAM ÂRİF HİKMET

Ârif Hikmet, İstanbulludur ve Nakşîbendi tarikatindedir. Kadılık, Anadolu ve Rumeli kazaskerliği ve nihayet şeyhülislamlık görevlerine getirilmiştir. Şiirde büyük ustaların takipçisi olmuştur. Üç dilde şiirler ve nazîreler yazmıştır. Dîvanı dışında Mecmuatü't Terâcim ve Keşfü'z Zünun Zeyli adlı iki eseri daha vardır.

LEYLÂ HANIM

Babası kazasker olan Leylâ Hanım İzzet Molla'nın yeğenidir. Saray ahalisine tarih manzumeleri yazmıştır. Mevlevîdir. Âşıkâne ve rindâne tavırlı gazeller yazmıştır. Dîvanı var.

ŞEREF HANIM

Hayatı hakkında detaylı bilgi olmayan Şeref Hanım kendisinin Hz. Muhammed soyundan olduğunu iddia etmiştir. Dîvanı var.

ÂDİLE SULTAN

Hanedan mensubu ve dîvan sahibi tek kadın şâirdir. Üç çocuğunun ve eşinin ölümü nedeniyle kederli ve mutsuz bir hayatı olmuştur. Kendini hayır işlerine adanmıştır. Muhibbî dîvanının basılmasını sağlamıştır. Hece ile de şiirler yazmıştır. Hanedan mensuplarıyla ilgili olarak "Tahassürname" ve "İftirakname" adlı manzumeler yazmıştır.

FİTNAT HANIM

Zübeyde Fitnat Hanım ile karıştırılmamalıdır. Şiirdeki yeteneği Süleyman Nazif tarafından keşfedilen ve XIX. yüzyılın önemli kadın şairlerinden biri olan Fitnat hanım aynı zamanda hattattır. Âşıkâne şiirler yazmıştır. Dîvanı var.